

Kristýny Štorkové

Sociokulturní kontext ženského románu Arabského poloostrova

Problematika arabské ženské románové tvorby zaujímá významné místo v současných naratologických studiích. **Kristýna Štorková** si pro svou diplomovou práci zvolila téma ženského románu v oblasti Zálivu a Arabského poloostrova a při jeho zpracovávání se opírala o několik teoretických východisek. Těmi základními byly feministický pohled na literární tvorbu a historicko-kulturní kontext ženské narativní prózy v oblasti Arabského poloostrova. Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol – první dvě se zabývají teoretickými otázkami, zbývající dvě kapitoly pak obsahují sociokulturní a kompoziční analýzu ženské románové tvorby.

V první kapitole se diplomantka zaměřuje na obecné aspekty vztahu literatury a feminismu v britské a francouzské literárně kritické tradici. K velkému rozvoji interpretačních metod přispěla angloamerická feministická kritika. V 80. letech 20. století došlo v této souvislosti k výraznému přehodnocování role mužů - autorů románových děl. Feministickou kritiku obohatily inspirativní teoretické studie *Julie Kristevy*, *Luce Irigaray* a *Hélène Cixous*, která proslula svým výrokem: „*Je nemožné definovat femininní praxi psaní, a to nemožností, která potrvá i nadále, protože nikdy nebudeme schopni dát teoretický rámec této praxi, uzavřít ji, zakódovat ji, což ale neznamená, že by neexistovala*“. *Kristeva* byla ovlivněna *Lacanova* psychoanalýzou, symbolický aspekt je pro ni řádem, otcem a represivní silou, sémiotično představuje chaotický prvek ohrožující jeho stabilitu a neměnnost. Pro diplomovou práci má zásadní význam studie francouzského sociologa *Pierra Bourdieho* „*Nadvláda mužů*“, v níž autor kombinuje sociologický přístup s poznatky feministických kritiček.

Druhá kapitola je věnována specifickým rysům historického a kulturního vývoje Arabského poloostrova ve 20. století, s důrazem na společenské postavení ženy, které diplomantka pokládá za nezbytné pro pochopení sociokulturního kontextu soudobé ženské literatury studovaného regionu. Jeho dějiny jsou pro potřeby diplomové práce rozděleny do dvou hlavních etap – „*období před ropou*“ (19. století a první polovina 20. století) a „*ropné období*“ (od 2. poloviny 20. století), které přineslo výrazné změny do života žen. **Kristýna Štorková** hovoří v této části především o kuvajtské společnosti, která představuje základ jejího badatelského zaměření. Tradiční způsob života kuvajtských žen konfrontuje s jejich vzrůstajícími politickými aktivitami. Podkapitola Kulturní kontext zahrnuje výklad týkající se vzniku a vývoje moderní ženské prózy v Kuvajtu, Bahrajnu, Kataru, Saudské Arábii, Ománu a Spojených arabských emirátech.

Třetí kapitola nese symbolický název „*Ženský úděl*“ a lze ji společně s následující kapitolou „*Tematicko-figurální analýza ženského románu Arabského poloostrova*“ pokládat za jádro diplomové práce. Kapitulu „*Ženský úděl*“ otevírá pojednání o intelektuálních schopnostech žen z pohledu konzervativní muslimské společnosti. Velmi podnětné je

hodnocení úlohy diglosie v moderním arabském ženském románu. Diplomantka vychází z názoru *Sabriho Hāfize*, jenž je přesvědčen o tom, že arabské spisovatelky používají ve své románové tvorbě hovorového jazyka jako prvku autentické ženské mluvy. Důležité poznatky přináší oddíly věnované cenzuře ženské literární tvorby a její distribuci.

Oprávněnost uvedených názorů a myšlenek dokládají důkladné analýzy dvou románů kuvajtských autorek *Lajly al-'Uthmān* „Samt al-farāšāt“ (Motýlí mlčení, 2007) a *Chawly al-Qazwīnī* „Sajjidāt wa 'ānisāt“ (Paní a slečny, 2009). Při hodnocení syžetové výstavby obou románů aplikovala badatelka Bourdieův pojem „nadvláda mužů“, jenž úzce souvisí s další sociologickou kategorií „postavení žen“. V románu „Motýlí mlčení“ se všechny mužské postavy (s jednou výjimkou) podílejí na symbolickém či faktickém násilí. Pro pochopení postavení ženy ve společnosti mají v románovém textu důležitou roli mlčení a ticho. Literární obraz pasivní ženské role se projevuje mlčením hrdinky. Naopak, možnost rozhodovat o vlastním osudu je podmíněna získáním „vlastního hlasu“. V rámci literární analýzy poukazuje diplomantka velmi správně na to, že někteří západní badatelé nerozlišují mezi společenskými a kulturními tradicemi a islámem jako náboženstvím a vírou. Románová hrdinka (*Nādiya*) uplatňuje také různé formy „jemného násilí“, které je přímým důsledkem nerovnoprávného postavení žen. *Nādiya* proti nadvládě mužů revoltuje, ale nechová k nim zlobu či nenávisť.

Analýza románu „Paní a slečny“ poukazuje na střet dvou koncepcí ženské role a rodinných hodnot Východu a Západu. *Chawla 'l-Qazwīnī* používá různých narativních postupů a své postavy vykresluje tak, aby zdůraznila hlavní poselství románového díla spočívající v nezbytnosti návratu k islámským hodnotám. Pozornost věnuje zahalení muslimské ženy, které dává do přímé souvislosti s lidským charakterem. Stranou nenechává ani sociální a politické problémy kuvajtské společnosti.

Velmi přínosná je čtvrtá kapitola zabývající se tematicko-figurálním rozbořem ženského románu Arabského poloostrova. Vnitřní členění kapitoly zohledňuje přehlednost analýzy založené na výkladu logických souvislostí mezi jednotlivými typy literárních postav. Charakteristiku hrdinů – mužů a hrdinek – ženy doplňuje obraz společenské hierarchie. Muži vystupují nejen jako opory patriarchálního násilí, ale i jako kladné postavy. Problematika mimomanželských vztahů se zaměřuje na nespravedlivý přístup k sexuálnímu chování žen. Analýza postavy muže – cizince dává tomuto tématu další dimenzi. Románový svět ženských hrdinek je poznamenán zcela novým jevem, jímž je předmanželská láska. V chování ženských postav však přetrvává obecná tendence podvolit se rozhodnutí otce či tradicím.

Proti patriarchálnímu řádu vystupují románové hrdinky také tím, že zešílí nebo se postaví na odpor tomu, co tento řád představuje. Svoboda, kterou tyto postavy získají, podléhá většinou různým omezením. Ženská protagonistka vystupuje jako oběť tradic i jako obhájkyň patriarchálního řádu. Žena se objevuje i jako tyranka, která si v ničem nezadá s tyranem – mužem. Analýza vztahu ženských postav ke vzdělání patří k objevným částem diplomové práce, stejně jako rozbor společenské hierarchie. Diplomantka uvádí příklad autorek, které se ve svých dílech vyslovují proti diskriminaci a předsudkům vůči lidem jiné barvy pleti. Literární obraz sociálního postavení otroků a otrokyň reflektuje tu skutečnost, že jsou vnímáni jako nedílná součást místní kultury.

Výsledky bádání jsou shrnuty v přehledně strukturovaném Závěru. Diplomová práce obsahuje rozsáhlý seznam primární a sekundární literatury, textové a obrazové přílohy. Textová příloha zahrnuje biografické a bibliografické údaje *Lajly al-'Uthmān*, obrazové přílohy jsou věnovány portrétům některých autorek a titulním stranám jejich románových děl.

K diplomové práci **K. Štorkové** lze dodat několik poznámek. Při úvaze o možném knižním vydání diplomové práce se nabízí otázka jejího rozšíření o ženskou románovou tvorbu v Jemenu a v Saudské Arábii. Přínosné by bylo hlubší srovnání „ženského údělu“ v Kuvajtu a dalších státech regionu. Zajímavé závěry by rovněž vyplynuly z rozšíření historicko-kulturního kontextu období „před ropou“ a „po příchodu ropy“ o sociokulturní kontext amerického, indického aj. vlivu na země Arabského poloostrova a Zálivu.

Diplomová práce **Kristýny Štorkové Sociokulturní kontext ženského románu Arabského poloostrova** představuje hodnotnou původní studii opírající se o hlubokou znalost pramenů a odborné literatury. Je cenným příspěvkem k poznání moderní ženské prózy oblasti Arabského poloostrova a Zálivu. Text diplomové práce je dokladem autorčiny vědecké korektnosti, badatelského zaujetí a metodické důslednosti.

Navrhuji hodnocení známkou „výborně“.

V Praze, 10. 9. 2012

Doc. PhDr. František Ondráš, PhD.,
vedoucí diplomové práce